

GAZETECİLİKTE BİR ETİK İHLAL ÖRNEĞİ OLARAK HABER KAYNAĞIYLA ÖZDEŞLEŞME SORUNU

THE PROBLEM OF IDENTIFICATION WITH THE NEWS SOURCE AS AN EXAMPLE OF ETHICAL VIOLATION IN JOURNALISM

Dr. Ali DAĞLAR

İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

ORCID ID: 0000-0001-7264-7071

ÖZET

Gazetecilik mesleğinde en sık rastlanan etik ihlaller arasında haber kaynağıyla özdeşleşme sorunu yer almaktadır. Özellikle polis muhabirliğinde sıkça karşımıza çıkan bu sorun, mesleğin diğer uzmanlık alanlarında da görülmektedir. Polis muhabirinin polis gibi tavırlar sergilemesi, bu sahte görüntüyle çıkar amaçlı güç devşirmesi, polis ve askerın sözcüsü gibi davranması, adliye muhabirinin bir hukukçu kimliğine bürünmesi, patronu adına adliyede iş takibi yapması, ekonomi muhabirinin patronu adına iş takibi yapması, insider olarak borsada oynaması, kültür-sanat muhabirinin bohem yaşam tarzına özenmesi, spor muhabirinin kulüp yöneticisi gibi davranması, magazin muhabirinin yakın temasta bulunduğu magazin ünlülerinin popülaritesini kişisel çıkarları doğrultusunda kullanması, siyaset muhabirinin kamu yararı yerine takibini yaptığı partinin görüşlerine kendisini adaması, oyuncu transferlerinde rol almaya kalkışması gibi örnekler gazetecilikte haber kaynaklarıyla özdeşleşme örnekleri olarak gösterilebilir. Özellikle polis muhabirliğinde gazetecinin bağımsız kişiliğini koruması çok önemlidir. Devletin kolluk güçleri tarafından devletin çıkarları öne sürülerek gazetecinin manipüle edilmesi örneklerine sıkça rastlanmaktadır. Kamu yararı anlayışı gazetecinin polis ve askerden yana tavır sergilemesi, haberini devletin bu baskı aygıtlarının çıkarları doğrultusunda kurgulaması değildir. Özdeşleşme gazetecinin tarafsızlığını ve haberin objektifliğini yaralayan boyutuyla basın özgürlüğünü sınırlayan bir baskı unsuruna dönüşmektedir. Gazeteci her türden haber kaynağı karşısında temas-mesafe kuralına uymalıdır.

Anahtar Kelimeler: Gazetecilik, Özdeşleşme, Haber Kaynakları, Etik İhlaller, Tarafsızlık

ABSTRACT

One of the most common ethical communications in the journalism profession is the problem of identification with the news source. This problem, which is not kept in the police guesthouse, is also seen in other transport children of the profession. Police discussion's behaving like a policeman, using this fake image to recruit power, acting as a spokesperson for the police and the military, the courthouse rival taking on the attitude of a lawyer, pursuing business in the courthouse on behalf of his boss, business follow-up by the economy reporter on behalf of his boss, playing in the stock market by insider learning, culture - Examples of identification with news sources in journalists, such as the art reporter emulating the bohemian lifestyle, the sports reporter acting like a club manager, the tabloid reporter using the popularity of the tabloid celebrities with whom he is in close contact, the political

reporter's dedication to the views of the party he follows instead of the public, his attempt to take part in player transfers. can be displayed. It is very important for the journalist to maintain his independent personality, especially in police reporting. There are examples of the manipulation of journalists by state law enforcement forces by arguing that they are prosecuting monarchs. The understanding of the public system is not the journalist's stance on the side of the police and the military, and the state's setting up the news as a target for the interests of these repression devices. Identification turns into an element of pressure that limits the infinity of the press with its dimension that hurts the exception of the journalist and the objectivity of the news. Journalists should follow the contact-distance rules against all kinds of news sources.

Keywords: Journalism, Identification, News Sources, Ethical Violations, Impartiality

GİRİŞ

Gazetecilik temas-mesafe mesleğidir. Gazeteci halkın çıkarlarını gözetir, güç odaklarına karşı mesafeli ve tarafsız olmalıdır. Haberde objektiflik esası da gazetecinin bu temel ilkeye uymasıyla mümkündür. Yasamanın meclis, yürütmenin hükümet, yargının adliye gibi araçları bulunduğu, bireyin ve bireylerin oluşturduğu kitlelerin de istemlerini yansıtacak bir araca gereksinim duyulmuştur. Basın bu rolü üstlenmiş; bu nedenle de “dördüncü güç” olarak nitelendirilmiştir (Girgin, 2001, s. 30). Liberal demokrasilerde yasama, yürütme ve yargı karşısında kamunun çıkarlarını gözetilen bir dördüncü güç olarak konumlandırılan basının bu misyonunu yerine getirebilmesi için mesleki etik kurallama uyulması halinde mümkündür. Gazetecilik meslek etiğinde sıkça karşılaşılan ihlallerden birisi de haber kaynağıyla özdeşleşme sorunudur. Özdeşleşme sözlük anlamıyla benzerleşme, aynılışmadır. Toplumbilimde özdeşleşme bireyin başka bireylerle kişilik kaynaşması gerçekleştirecek ölçüde onların yaşantılarına ve duygularına katılmasıdır (Haçerlioğlu, 1985, s. 77). Bu katılım bireyin olaylara özdeşleştiği kişi ya da güç odağının gözüyle bakmasını ve onun bakış açısına göre bir yaklaşım geliştirmesini getirmektedir. Özdeşleşmenin ilk adımı olan öykünme, gazetecinin gözleyip izlemekle yükümlü olduğu çevre tarafından kolaylıkla manipüle edilmesine yol açmaktadır. Gazetecilikte sıkça karşılaşılan bir etik ihlaldir. Bir etik ihlal biçimi olarak özdeşleşme daha çok polis muhabirlerinde, sırasıyla ekonomi, siyaset, spor, magazin muhabirlerinin haber kaynağıyla ilişkilerinde yaşanmaktadır. Gazetecilikte özdeşleşme olgusunun öykünecek, özdeşleşecek tarafı sivil, siyasi, askeri, bürokratik geniş bir yelpazede yer alan ve bir güç odağını temsil eden haber kaynaklarıdır. Haber kaynaklarıyla özdeşleşmenin yol açtığı mesleki kayma sonucu polis-adliye muhabirlerinin polis tavırları sergilemesi, kültür-sanat muhabirlerinin bohem yaşama öykünmesi gibi örneklere sıkça rastlanmaktadır. Patronu adına iş takibi, ihale aracılığı yapan, iş bitiricilikten sağladıkları yüksek kazançlarla ultra lüks bir yaşama, dolayısıyla büyük burjuvalara özenen gazetecileri de bu özdeşleşme örnekleri arasında saymak mümkündür (Yiğenoğlu, 1996, s. 97). Haber kaynağına yönelik özentisi ve özdeşleşme, haberin objektifliği ilkesinin de ihlaline yol açmaktadır. Varsa haber toplumsal boyutundan sıyrılıp bireysel çıkarlara hizmet edecek şekilde biçimlenip sunulmaktadır. Toplumsal olaylar sırasında çekilen fotoğrafların polis muhabirleri tarafından, el altından bazen açık açık polise verildiği bilinmektedir. Gazeteci Nezih Demirkent polisle ahabaplık düzeyinde yakın ilişki içinde olan bu tür muhabirler için “Bunlara gazeteci değil, polis gözüyle bakılırdı.” (Demirkent, 1995, s. 192) demektedir. Gazeteciliğin bir siyasi programa, partiye yahut lidere adanmasından, güvenlik güçleriyle, medyatik kişilerle, spor kulüpleriyle vs. gönül ve amaç birliğinde olunması gibi pek çok

özdeşleşme biçimi mevcuttur. Siyasilerin ve iktidar yöneticilerinin de gazetecilerle ilişkilerini kendi çıkarlarına kullanmak amacıyla, sahip oldukları güç ve görünümle gazeteciye manipüle ettikleri ve özdeşleşmeyi teşvik ettikleri görülmektedir. Özdeşleşme olarak ifade edilen etik ihlali Türk basınının temel biricik etik belgesi, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (TGC) Gazeteciler Hak ve Sorumluluklar Bildirgesi'nde de yer almaktadır. Bildirgenin birinci bölümünde gazetecinin tanımı, gazetecinin sorumluluğu, hakları ve temel görevleri yer almaktadır. İkinci bölüm gazetecinin doğru davranış kurallarını haber ile yorum, fotoğraf ve görüntü, haber-ilan-reklam, dijital medya, hedef gösterme, dayanışma ve rekabet, yargı, bilgi-belge, çocuk, kadın, cinsel saldırılar, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, sağlık, kurumsal çıkar ve davetler, hediye, özeleştirme, taraf olma, özel hayat, haber için para, sarsıcı durumlar, suçlu yakınları, intihar olayları, ekonomik, mali bilgi, ambargo: off the record, kaynak gösterme, gazeteci olmayanlar, özdeşleşme, yurttaş gazeteciliği/sosyal medyada yayın hakları/bireylerin özel alanlarının sınırları, barış gazeteciliği, nefret söylemi, nefret suçu, ifade özgürlüğü, hayvan hakları, çevre ve iklim değişikliği trafik kazaları başlıkları altında düzenlemektedir. Bildirge basın davalarında mahkemelerce dayanak olarak kabul edilmektedir. TGC bildirgesinin "Özdeşleşme" (Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi, Erişim 11 Nisan 2023, <https://www.tgc.org.tr/bildirgeler/t%C3%BCrkiye-gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi.html>) başlıklı bölümünde şöyle denilmektedir:

"Gazeteci, uzmanlık alanı ne olursa olsun öncelikle gazetecidir. Savunma ve polis muhabirleri, polis/asker veya sözcüsü, spor muhabirleri de kulüp yöneticisi veya sözcüsü, herhangi bir partiden sorumlu muhabir ise o partinin üyesi veya sözcüsü gibi davranmamalı ve bu yönde yayın yapmamalıdır.

Gazeteci haber kaynağının güvenilirliğine özen göstermek zorundadır. Haberin kendisine ne amaçla verildiğini de sorgulamalıdır. Haberde kamu yararı bulunsa da haber kaynağının bu haberin yayınlanmasında ne gibi çıkarı olduğu, gazetecinin olası bir çıkar doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığı bizzat gazeteci tarafından, üçüncü haber kaynakları üzerinden araştırılmalıdır. Gazeteci tarafsız ve objektif habercilik yapmak zorundadır, haber kaynağı tarafından her türlü yönlendirmeye karşı uyanık olmalıdır. Haber kaynağıyla özdeşleşme gazetecinin haber kaynağının çıkarı doğrultusunda yönlendirilmesi ve kullanılması sonucunu doğurur. Özdeşleşme aynı zamanda basın özgürlüğünü sınırlayan baskı unsurlarından biridir. Gazetecilikte haber kaynağıyla temas-mesafe dengesini korumak bağımsız gazetecilik ve basın özgürlüğü açısından temel şarttır.

1. Bir Temas-Mesafe Mesleği Olarak Gazetecilik

Le Monde'un kurucusu Hubert Beuve-Méry'nin "Gazetecilik temas ve mesafe mesleğidir" sözü ideal gazeteciliğin iyi bir tanımıdır aynı zamanda. Buradaki temas gazetecinin habere ulaşmak ve toplamak için çeşitli haber kaynaklarıyla sözlü, sesli, yüz yüze temasını, ilişkiye geçme gereğini ifade etmektedir. Gazeteci misyonu gereği haber kaynaklarıyla çok fazla temas etmek durumundadır. Temas olmazsa haber olmaz, gazetecilik olmaz. Mesafenin gerekliliği ise işte bu gazetecinin tarafsızlığını korumak amacıyla haber kaynağıyla temaslarında koruması gereken mesafeyi, işlevsel, dengeli ilişki kurma noktasında ortaya çıkmaktadır. Bu mesafedeki uzaklık da haberin kalitesini etkiler. Yani gazeteci kaynağına çok fazla yaklaşırsa da haberin objektifliği yara alır. Gazetecilik etiği açısından sorun, gazetecinin haber kaynağıyla mesafe bırakmaması, onunla içli dışlı olması noktasında başlar. Haber kaynaklarına fazla yaklaşır arada mesafe bırakmamanın asıl sakıncası, gerçeği aktarma işlevini yitirmesidir. Kaynağıyla içli dışlı olan bir magazin muhabirinin yazdığı haber, tanıtım metnine dönüşür. Polis ve adliye muhabirinin yazdığı haber, haber olmaktan

çıkıp polis bülteni olur. Bazen de manipülatif bilgiler yayılmasına aracılık eder o gazeteci (Bildirici, Temas ve Mesafe Mesleği, Erişim: 9 Nisan 2023, <https://farukbildirici.com/temas-ve-mesafe-meslegi/>).

Kimi muhabirler haber kaynaklarını onlara korumaları gereken mesafeden daha yakın durmaları, içli-dışlı olmaları, ahbap düzeyinde ilişki geliştirmeleri nedeniyle mesleğin bir parçası olarak görmeye başlarlar. Bu bağlamda muhabir peşinde olduğu habere mesafeyi korumadığı kaynağının bakış açısından çerçeveleyip sunar. Bu durum muhabirin tarafsızlığını zedelerken haberin objektifliğini de ortadan kaldırır. Bu yüzden muhabir hiçbir zaman haber kaynağının dünya görüşü ve meseleleri algılama biçimiyle bütünleşmemelidir. Polis gibi davranın polis muhabiri, kulüp başkanı gibi davranın spor muhabiri, işadamı gibi davranın ekonomi muhabiri, yayınevi yöneticisi gibi davranın kültür-sanat muhabiri, siyasi parti yöneticisi gibi davranın parti muhabiri gazeteciliğin bu temel ilkesine aykırı davranmanın tezahürüdür.

2. Polis Muhabirliğinde Haber Kaynağıyla Özdeşleşme

Haber kaynağına yönelik özentisi ve özdeşleşme, haberin objektifliği ilkesinin ihlaline yol açmaktadır. Haber kaynağıyla özdeşleşmenin en fazla görüldüğü gazetecilik alanlarından birisi de polis muhabirliğidir. Polis ve asker önemli bir güç odağıdır. Adalet arayışında, toplumsal huzurun korunmasında en önemli aygıtlardır. Aynı zamanda devletin baskı aygıtlarıdır. Geleneksel medya patronluğunun yerini büyük sermayeye bırakmasıyla birlikte anaakım medyada gazeteciliğin kamu yararına işleyen fonksiyonu zayıflamış, siyaset karşısında bir güç odağı haline gelen yeni medyanın habercilik anlayışı da özel sermaye ve iktidarın çıkarına, kamunun aleyhine bir seyir izlemeye başlamıştır. Bu bağlamda sağ ya da sol siyasete eşit mesafede, geniş kitlelerin ortak beğenisini esas alarak popüler habercilik yapan, hakim ideolojiye sadık haber politikası güden, büyük sermayenin güdümündeki anaakım medyadaki bu dönüşüm muhabirlerin habercilik anlayışını da etkilemiştir. Özellikle polis ve askeri kaynaklara yönelen polis muhabirleri olaylar karşısında devleti temsil eden baskıcı güç odaklarından yana tavır alma eğilimi sergilemektedirler. Haber kaynağının gazeteciye karşı kullandığı milliyetçilik söylemiyle de güdümlenen muhabir özellikle siyasal, toplumsal olaylar karşısında devletin yanında konumlanma baskısıyla karşı karşıya kalmaktadır. Bu devletin baskı aygıtı olan güç odağından yana tavır bazen de muhabirin siyasal görüşünü mesleki ilkelerinin önüne geçirerek, gönüllü tavrıyla da gerçekleşmektedir.

Bu süreçte haber, toplumsal boyutundan sıyrılıp bireysel çıkarılara hizmet edecek şekilde biçimlenip sunulmaktadır. Toplumsal olaylar sırasında çekilen fotoğrafların polis muhabirleri tarafından, el altından bazen açık açık polise verildiği bilinmektedir. Hükümetin toplumsal olaylar sırasında takibe aldığı, muhalif olarak etiketlediği kişi ya da kurumlarla ilgili gazetecilerin haber-kaynak ilişkisi çerçevesinde elde ettiği enformasyon ve belgelere gizli ya da açık ulaşma çabası, hatta bu konuda medya yöneticilerine baskıda bulunması sık rastlanan olaylardandır. Muhabirin mesleki etik ilkeler gereği başka mesleklerden haber kaynaklarıyla ilişkilerinde ast-üst ilişkisine girmemesi gerektiği ilkesi sıkça ihlal edilmektedir. Polis muhabirininin haber kaynağı emniyet müdürüne “müdürüm”, emniyet amirine “amirim”, jandarma subayı ya da komutanına “komutanım”, general düzeyindeki TSK mensuplarına “paşam” diye hitap ettikleri görülmekte, hatta bu hitaplar neredeyse medya yöneticilerinin de göz yummaları nedeniyle olağanlaştırılmaktadır. 1990’lı yıllarda, medya sektöründe polis muhabirlerininin haber merkeziyle haberleşmeleri için kendilerine verilen telsizlerle kendilerine polis süsü vererek haberin unsurlarına ve fotoğraflarına ulaşmaya çalıştıkları, bazen meskun mahallere kapı kırıp girerek fotoğraf albümlerine el koydukları vakalara rastlanmıştır. Hatta

bu yüzden yargılanan muhabirler olmuştur.

3. Ekonomi Gazeteciliğinde Özdeşleşme; Pahalı Hediyeler, Bedava Geziler

Gazeteciliğin bir başka uzmanlık alanı olan ekonomi muhabirliğinde haber kaynağıyla özdeşleşme sorunu karşılıklı bazı akçalı ilişkileri beraberinde getirdiği için meslek açısından çok tehlikelidir. Ekonomi muhabirlerinin, editörlerinin, ya da bölüm yöneticilerinin büyük şirketler tarafından, gerçekte reklam amaçlı yemekli, içkili davet ve toplantılara çağrılmaları, tüm masrafları karşılanmak üzere yurtiçi ve dışı gezilere götürülmeleri, gazetecilere pahalı hediyeler verilmesi önemli bir etik sorundur. Bir başka önemli güç odağı olarak iş dünyasının medyayla bu yöndeki ilişkilerinin biricik amacı bir mal ya da performansın medya kanalıyla reklamının yapılmasıdır. İş dünyasıyla bu tür haber kaynağı ilişkisi karşılıklı çıkarı esas aldığı için misyonu kamu yararına tüm güç odaklarını gözlemlemek olan gazetecinin tarafsız ve objektif habercilik anlayışını zedelemektedir. Bu tür ilişki gazeteci açısından haber kaynağıyla maddi ilişkiye girmek demektir ve önemli bir etik ihlaldir. Davet, toplantı, konferans, sempozyum gibi ortak katılımlar dışında, haber kaynaklarıyla yemek, yurtiçi ve yurtdışı seyahat gibi sosyal aktivitelerde muhabirin masrafının mensup olduğu medya kurumu tarafından karşılanması gerekir. Bu temel ilkeye uyan pek az medya kurumu kalmıştır. TGC Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi haber kaynağıyla özdeşleşme sonucunu doğuran, gazeteciliğin tarafsızlık ve objektif habercilik ilkesine aykırı çıkar ilişkilerini reddetmektedir. Gazetecinin çıkar ve nüfuz sağlayacak habercilikten kaçınmasını öğütleyen nağıyla çıkar ilişkisine girmemesini öğütleyen “Kurumsal çıkarlar ve davetler” başlıklı ilke şöyledir (TGC Bildirge):

“Siyasi parti ve profesyonel spor kulüplerinde aktif görevde bulunmamalı, ticari bir kuruluşun danışma veya yönetim kurulunda görev almamalı, kişi ve kurumlardan hediye, maddi çıkar sağlamamalıdır. Masraflarını ticari kuruluşların karşıladığı gezilere katılarak karşılığında ürün ve marka tanıtımı içeren yayın yapılmamalıdır. İstisnai durumlarda gidilen ve masrafları karşılanan gezinin haber yapılması halinde de gezinin davet olduğu açıkça belirtilmelidir. Yayınlarla ilgili ön yargı, kuşku yaratacak her cinsten kişisel hediye ve maddi menfaat reddedilmelidir.”

ABD Profesyonel Gazeteciler Derneği gazeteciliğin bu türden etik ihlallere karşı geliştirdiği ilke şöyledir (İrvan, 2003: 79)

“Gazeteciler armağanları, iyilikleri, bedava gezileri ve özel muameleleri reddetmeli, gazeteci dürüstlüğü zedeleyebilecek ikinci iş, siyasal bağlantı, kamu görevi ve sivil toplum örgütlerinde hizmet gibi işlerden kaçınmalıdır.”

Ekonomi muhabirlerinin iş dünyasıyla yakın teması nedeniyle, özellikle borsada insider olarak bazı tiyolara ulaştıkları, el altından borsada oynadıkları, hatta bu bilgileri yakın çevresiyle paylaştıkları iddia edilmektedir. Haber kaynağıyla bu türden bir ilişki tümüyle parasal çıkara dayalı bir niteliktedir ve meslek etiğine aykırıdır. Ekonomi muhabirliğinde haber kaynaklarından hediye kabulü de önemli bir etik ihlaldir. Bir büyük firmanın piyasaya yeni sürdüğü yeni bir aparatın tanıtımını, reklamını medyada yapmak amacıyla muhabir ve yöneticilere hediye olarak gönderdikleri görülmüştür. Bir büyük cep telefonu firması yeni

teknoloji cep telefonlarını anaakım medyada ekonomi servisi çalışanları ve yöneticilerine hediye olarak göndermiş, olay medya ombudsmanları tarafından ifşa edilince bu isimlerin bazıları hediyeleri şirkete iade etmiştir. Haber kaynağıyla bu türden bir ilişki hem muhabirin, hem de çalıştığı kurumun itibarın sarsar ve gazetecilik etiğine tümüyle aykırıdır.

4. Politika Muhabirliğinde Özdeşleşme; İşbiririci-Tüccar Gazetecilik

Demokrasilerde hükümet-medya ilişkileri çoğunlukla çatışmalıdır. Kamu yararına habercilik yapması öngörülen medya, halkın şikayetlerini dile getirmesi, yolsuzlukları ifşa etmesi, iktidarın icraatlarına eleştirel yaklaşması nedeniyle muhalif bir kimlik taşımaktadır. Siyasetçiler bu kabul üzerinden medyayla hep iyi ilişki kurmaya, onunla iyi geçinmeye çalışmaktadır. Bu iyi geçinme hali zamanla medyanın iktidar tarafından güdümlenmesine ve kullanılmasına evrilmektedir. Özellikle medya mensuplarıyla özel ilişki kuran politikacılar onları yönlendirmeye, en azından gelecek eleştirinin dozunu azaltmaya çalışmaktadırlar. Gazeteci, politikacı yakınlaşmasının sonuçları, bir kişiye ya da bir olaya özgü sonuçlar doğurmaz. Etki alanın daha geniş olur, gazeteci bir politikacı ile hele ülke yönetimindeki bir politikacı ile fazlaca samimi olursa onunla ilgili nesnel haberler yapamaz. Onun icraatlarına eleştirel bakamaz. Bunun bir ileri de gazetecinin bilerek ve isteyerek o politikacının gözünden yazması, onun propagandasını veya reklamını yapacak metinlere imza atması olur (Bildirici). Siyasi parti muhabirleri haber kaynaklarıyla temas-mesafe ilkesine dikkat etmedikleri takdirde bir güç odağı olarak bu kaynaklar tarafından manipüle edilmektedir. Bu durum siyasetçi bir haber kaynağının rakibi bir siyasetçi ya da parti hakkında verdiği bir istihbarat şeklinde olmakla beraber, aynı parti içindeki rakibin dışlanması amacıyla sunulacak bir enformasyon da olabilmektedir. Muhabir önemli bir güç odağı olan siyasi partiler ve siyasetçilerle, hükümet üyeleriyle yakın temasa geçip kendi çıkarına güç devşirmeye, özel işlerini bu ilişkinin refakatiyle halletmeye yönelirse gazetecilik etiğine aykırı davranmış olur. O gazetecinin hazırladığı haber metni bu özdeşleşme sürecinde haber kaynağının bakış açısını yansıtacağından objektifliğini kaybetmiştir ve bir gazetecilik ürünü olmaktan çıkmıştır.

Türk basınında gazete genel yayın yönetmenlerinin, köşe yazarlarının siyasetçilere hatta Cumhurbaşkanlarına danışmanlık yaptıkları görülmüştür. Ana akım medyadan Hürriyet gazetesiyle Sabah gazetesinin genel yayın yönetmenlerinin, patronlarının medya dışı şirketlerinde yönetici olarak yer almaları, TÜSİAD üyesi olmaları ve gazetecilikten işadamlığına evrilen bir yaşam biçimine yönelmeleri özdeşleşme denilen etik ihlalin en çarpıcı örneklerini oluşturmaktadır. Yine Hürriyet ve diğer gazetelerin yönetici kademesindeki isimleri ve bazı köşe yazarlarının, dönemin başbakanı ve cumhurbaşkanlarıyla haber kaynağı adı altında kurdukları diyalog, bu yakın ilişkinin verdiği güven ve baskıyla kaleme aldıkları, toplumsal yarardan öte siyasi destek niteliğindeki köşe yazıları, haber kaynağıyla özdeşleşme ve çıkar ilişkisine girme etik ihlalleri niteliğindedir. Bu gazete köşe yazarları ve genel yayın yönetmenlerinin iş insanı olan patronları adına siyaset meydanında ya da iş dünyasında iş takibi yaptıkları, onlar adına ihaleler kovaladıkları görülmüştür. İş biririci- tüccar gazetecilik meslekte haber kaynağıyla özdeşleşmenin bir türü olarak literatüre geçmiştir.

5. Nesnel Habercilikten Haberin Nesnesi Gazeteciliğe

Gazetecilikte haber kaynağıyla özdeşleşme sorunu doğrudan para karşılığı röportaj yapma, gazete sayfalarını bir hatırlatma yapmaksızın tümüyle reklam/tanıtım amaçlı söyleşilere ayırma, aynı şekilde bir ürünün tanıtımını amaçlayan televizyon söyleşi programları yapma, hatta ünlerini gazetecilik faaliyetleri sonucu edinmiş gazetecilerin bu ünlerini reklam yıldızı olarak sergileme, ürün tanıtımı yaparak büyük gazetecilik dışı kazanç sağlamalarına dek genişlemiştir. Gazeteciliğin en temel ilkelerinden biri kişisel çıkar sağlama

amacıyla kullanılamaz olduğudur. Ününü gazetecilik faaliyetlerinden edinmiş, kamuoyunun bu yönüyle tanıdığı, güvendiği isimler banka, halı, çay vs. reklamlarının figürleri olarak gazetelerde ve televizyonlarda tümüyle reklam amaçlı söyleşiler yapmış, bu durum medya ombudsmanları tarafından eleştirilince kısmen durdurulmuştur. Gazeteci reklam yıldızı değildir, bedelsiz yaptığı sosyal mesajlar dışında reklam ve ilanda yer alamaz, bu şekilde para kazanamaz. Bu reklamların gazetecilik rolü vurgulanarak, adeta bir televizyon haberi için mülakat yapılmışçasına hazırlanmış setlerden yapılmasının mazereti olamaz (Şahin, 2011, s. 127). TGC Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi'nde haber kaynaklarıyla bu tür çıkar ilişkileri reddedilerek şöyle denilmektedir:

“Gazeteciler ilan, reklam, tanıtıcı reklam veya sponsorlu metinleri yazmamalı, reklamlarda yüzü ya da sesiyle yer almamalı, sosyal medya hesaplarında, web sitelerinde, bloglarında vs. de reklam, tanıtım, ürün yerleştirme yapmamalıdır. Tanıtım veya reklam yüzü olarak algılanmasına sebep olacak durumlardan kaçınmalıdır.”

Gazetecilik mesleği açısından vahim olan, gazetecilerin reklam yıldızı olarak reklamlarda rol almaları, gazete sayfalarının parayla, reklam amacıyla, yine gazeteden bir muhabir tarafından ürün tanıtımı için şirket yöneticileriyle söyleşi yapmasının medya yöneticileri tarafından görmezden gelinmesi hatta teşvik edilmesidir. Hürriyet gazetesinden Ayşe Arman'ın paralı röportajlar yapması, reklamlarda oynaması yine bir dönem CNN Türk'te çalışan Cüneyt Özdemir'in bir banka reklamının yüzü olarak gazete ilanlarında yer alması bu etik ihlale önemli örneklerdir. Arman bir süre paralı röportajları gazetesinden habersiz yaptığı fakat daha sonra olayın bir başka gazete tarafından ifşa edilmesi üzerine haberdar edilen patron Aydın Doğan'ın “Aldığının yarısını gazeteye bıraksın, devam etsin” diyerek onay verdiği öne sürülmüştür. Gazetecilikte haber kaynağıyla temas-mesafe dengesi korunmadında ortaya çıkacak haber metni bir gazetecilik ürünü olarak kabul edilmez. Çünkü haber kaynağıyla aynılaşan, olaylara onun bakış açısıyla yaklaşan gazeteci temel gazetecilik kuralları tarafsızlık ve objektif haber anlayışına ters davranmış olur, kamu yararına habercilik misyonunu yitirir.

SONUÇ

Gazeteci olay yaratmaz, olayı takip eder. İyi gazetecilik nesnel haberciliktir. Haberin objektifliği, nesnelliği onu kaleme alanın güç odakları karşısındaki tarafsızlığına ve haber kaynakları karşısında tutturduğu temas-mesafe dengesine bağlıdır. Gazeteci haber kaynağı tarafından yönlendirilmeye, kullanılmaya karşı uyanık olmalıdır. Haberi kaynağından olduğu gibi alıp yansıtmak yerine haberi birkaç kanaldan çek etmeli, doğrulamalıdır. Gazeteci haberin kaynağını da sorgulamalıdır. Haber kaynağının gazeteciye enformasyon vermekteki amacını, bu enformasyonun hangi çıkar odaklarına hizmet ettiğini sorgulamalıdır. Haber kaynağıyla sözlü, görüntülü, yüz yüze temas etmek zorunda olan muhabir, gazeteci-kaynak ilişkisini olması gereken mesafeden ileri götürmemelidir. Gazeteci haber kaynağıyla sosyalleşmemeli, ciddiyet seviyesinde ona karşı mesafesini korumalıdır. Haber kaynağı vereceği enformasyonları istediği biçim ve kurguda değerlendirmesi için gazeteci ile özel ilişki kurmaya, ilişkisini ahabplık seviyesine taşımak isteyebilmektedir. Haber kaynağının bir güç odağı olması, kamuoyunda belli bir meşhurluğa sahip olması muhabiri onun bu güç ve şöhretinden yararlanma zafiyetine düşürebilir. Siyasi, ekonomik, silahlı güç odakları medyanın gücünden yararlanmak için muhabirlere çeşitli çıkar sağlama vaatleriyle yaklaşabilir. Bazen de muhabir bu güç odaklarına özenerek ondan güç devşirme niyetine kapılabilmektedir. Mesleki literatürde özdeşleşme olarak ifade edilen bu etik ihlal türü

gazeteciliğin hemen her alanında görülmektedir.

Polis muhabiri polis gibi tavırlar sergileyip üçüncü kişiler üzerinde kendi çıkarı doğrultusunda baskı kurabilmektedir. Emniyet mensupları da bir haber kaynağı olarak muhabiri hükümetin ya da devletin çıkarları söylemiyle yönlendirebilmektedir. Muhabir de polis veya subaya sahip oldukları güçten kaynaklı olarak öykünmekte, bu öykünme ve hayran olma halini onlara “amirim, müdürüm, komutanım, paşam” gibi hitaplarla açıkça göstermektedirler. Gazetecilik etiği haber kaynaklarıyla bu seviyede ilişkiyi reddeder. Gazetelerin ekonomi sayfaları ya da televizyonların ekonomi programları genellikle büyük şirketlerin reklamı niteliğinde haberlerle dolup taşmaktadır. Oysa gazetecilik olaylara negatif, eleştirel bakış açısıyla yaklaşmaktadır. Şirketlerin patronlarına söyleşiler, ekonomi parametreleriyle ilgili pozitif tespitler, hükümetin ekonomi politikalarıyla ilgili çizilen pembe tablolar gazeteciliğin tarafsızlık ve objektif habercilik anlayışına uzak görünmektedir. Ekonomi sayfaları şirketlerin basın bültenleri niteliğinde haberlerle doludur. Gazete ve televizyonların ekonomi muhabirleri, editör ve yöneticilerinin büyük şirketler tarafından sıkça ücretsiz yurtiçi ya da yurtdışı gezilere davet edilmeleri, yemekli toplantılarda ağırlandmaları, onlardan pahalı hediyeleri kabul etmeleri, gazeteciliğin özü olan, haber kaynağıyla temas-mesafe dengesine sadık kalmadıkları görüntüsü vermektedir. Özellikle gazetecilerin siyasetçilerle ve iktidar mensuplarıyla ilişkileri, büyük sermayenin hakim olduğu medya patronajının baskısı altındadır. Siyaset muhabirlerinin siyasetçiler, partiler ve hükümet mensuplarıyla haber-kaynak ilişkisinde tutturacakları temas-mesafe dengesi çok daha önemlidir, çünkü bu bağlamda ortaya çıkacak haberin etki alanı çok daha geniştir. Muhabirin haber kaynağıyla özdeşleşme boyutunda geliştirdiği ilişki sonucu kaleme alacağı haber metni kamu yararı niteliğini kaybetmiş, daha çok kaynağın bakış açısını yansıtacağı için bir gazetecilik ürünü olmaktan çıkmıştır. Gazeteci kendi çıkarı peşinde değil, gerçeğin peşinde koşar, güç ve çıkar odaklarının beklentisi doğrultusunda habercilik yapmaz, haber kaynaklarıyla temas-mesafe kuralına özen gösterir. Gazeteci reklam yıldızı değildir. Reklam yapan gazeteci haberin öznesi olmaktan çıkıp nesneleşir. Sadece yazdığı haber değil, kendisi de metalaşır. Gazetecinin sadakati her zaman gerçeğe, sorumluluğu halka karşıdır.

KAYNAKÇA

Demirkent, N. (1995), Medya Medya, İstanbul, Dünya Yayınları.

Girgin, A. (2001), Türkiye’de Yerel Gazetecilik, İstanbul, Der Yayınları.

Hançerlioğlu, O. (1985), Felsefe Ansiklopedisi, İstanbul, Remzi Kitabevi, Cilt

İrvan, S., Duran, R., İlkiz, F. (2003) Habercinin El Kitabı, İstanbul, İPS İletişim Vakfı Yayınları.

Şahin, H. (2011), Can Çekişen Bir Meslek Üzerine Son Notlar, İstanbul, Say Yayınevi.

Yiğenoğlu, Ç. (1996), Metelikten Medyaya, İstanbul, Çağdaş Yayınları.

İnternet

Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi,

<https://www.tgc.org.tr/bildirgeler/t%C3%BCrkiye-gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi.html>

<https://farukbildirici.com/temas-ve-mesafe-meslegi/>